

Home Krant

(/plus) (<http://www.standaard.be/plus/20150228/ochtend>)

Het interview

(<http://www.standaard.be/plus/tag/het-interview>)

INTERVIEW FRANK VANDENBROUCKE OVER DE SOCIAALDEMOCRATIE NA SYRIZA

‘Authentieke en sobere leiders, dat hebben wij socialisten nodig’

28 FEBRUARI 2015 | Ruud Goossens, foto's Dieter Telemans,

Hij schudt overtuigd van neen. Opschuiven naar links, dat vindt Frank Vandenbroucke geen goed idee voor de SP.A. Hij spreekt over de ellende in Griekenland, de crisis in Europa, de verantwoordelijkheid van de sociaaldemocratie. ‘Leiders die een vermogen bij elkaar graaien, daar komen wij niet mee weg, dat speelt ons echt parten.’

Vandenbroucke over de SP.A-voorzittersstrijd: ‘Ik denk dat John Crombez, in de huidige omstandigheden, beter geschikt is om de partij te leiden.’

Nadat Caroline Gennez hem in de zomer van 2009 had bedankt voor bewezen diensten, sprak Frank Vandenbroucke niet meer zo graag over de partij waarvan hij zelf, meer dan twintig jaar geleden, een paar jaar lang de voorzitter was. Maar nu lijkt er toch langzaam iets te veranderen. Een paar maanden geleden liet Freya Van den Bossche in *Knack* weten dat ze met de ex-minister wilde gaan praten over de vernieuwingsoperatie bij de SP.A. 'Ik heb ondertussen een gesprek gehad met Freya', vertelt Vandenbroucke. 'Dat was nuttig en interessant. Als men mij nog eens nodig heeft voor advies: ik ben altijd beschikbaar.'

Vandenbroucke heeft er ook geen probleem mee dat dit interview dat in Europa was begonnen, uitwaaiert naar de problemen van de sociaaldemocratie, tot in Vlaanderen toe. Bij het buitengaan maalt hij er zelfs niet om zijn voorkeur in de pijnlijke voorzittersstrijd bij de Vlaamse socialisten kenbaar te maken. 'Ik denk dat John Crombez, in deze omstandigheden, meer geschikt is om de partij te leiden', zegt hij. Volgens Vandenbroucke wordt het de belangrijkste taak van de nieuwe kopman om van de SP.A-top opnieuw een ploeg te maken. Hij benadrukt dat hij zelf geen ambitie meer heeft om daar deel van uit te maken. 'Maar die teamgeest is wel belangrijk. De verdeeldheid in de partij werkt nu verlamdend.'

Maar dat was dus het einde van het gesprek. De aanleiding voor het interview waren niet de toestanden bij de Vlaamse socialisten, het was wel een rapport waarmee Vandenbroucke deze week naar buiten kwam. Samen met een twintigtal Europese prominenten boog hij zich over de immense sociale uitdagingen waar Europa (zeven jaar na het begin van de crisis) voor staat. Hij deed dat in opdracht van de denktank Friends of Europe, hij zegt dat hij er als voorzitter van de werkgroep veel tijd in stak. 'We zaten daar samen met mensen van heel uiteenlopende signatuur. Maar we zijn er toch in geslaagd om een duidelijk standpunt in te nemen: *business as usual* is geen optie in Europa.'

Jullie zijn streng in die tekst. De balans van het Europese anticrisisbeleid is negatief. De welvaartstaten liepen de laatste jaren zware averij op.

'De ongelijkheid en de armoede zijn enorm toegenomen in een aantal landen. Hele grote groepen van mensen zijn er materieel op achteruitgegaan op dit continent. Gisteren was ik op een conferentie waar ook de Amerikaanse econoom Jeffrey Sachs sprak. Wat hij zei, was *spot on*. Het grootste probleem van Europa is niet dat we niet meer innovatief zouden zijn, of dat we niet meer zouden meekunnen op de wereldmarkt. Het grootste probleem zijn de onevenwichten *binnen* Europa, tussen de verschillende landen. Er is een groep landen die steeds verder achterop hinkt.'

Luie Grieken, gierige Duitsers

Dat zei u een tijd geleden zelf ook al in uw Den Uyl-lezing aan de Universiteit van Amsterdam: als je de ongelijkheid ‘pan-Europees’ bekijkt, is ze even groot als in de Verenigde Staten.

‘We beseffen dat te weinig. Terwijl de Europese Unie de verschillende lidstaten toch dichter bij elkaar ging brengen? Dat lukte tot in 2008. Landen als Ierland, Griekenland of Portugal hebben tot aan het begin van de crisis een enorme inhaalbeweging gemaakt. Maar toen stokte het. Een land als Polen loopt nu nog altijd in, maar daar betaalt men niet met de euro. Binnen de eurozone lukt die convergentie níét meer. Daar groeien de landen uit elkaar. En de verschillen zitten diep.’

‘Mag ik een cijfer voorleggen? De gemiddelde geletterdheid van de bevolking ligt in landen als Spanje en Italië 10 procent lager dan in landen als Nederland en Zweden. Dat is gigantisch.’

Dat zeggen ook een aantal tegenstanders van de euro: de gemeenschappelijke munt drijft het continent uit elkaar.

‘Het is een objectieve waarheid. Bij de start van de euro hadden we de naïeve gedachte dat de muntunie tot allerlei hervormingen zou leiden in de deelnemende landen, dat ze naar elkaar toe zouden groeien. Dat is niet gebeurd. En een van de redenen daarvoor heeft rechtstreeks met de muntunie te maken.’

‘Een land als Spanje kon, dankzij de euro, lenen tegen een veel te lage intrestvoet. Zo is er een *boom* ontstaan: er werd gespeculeerd op vastgoed, de lonen stegen. Overall klonk applaus. Maar op die manier werd Spanje wel totaal oncompetitief. Wel, zonder de euro zouden ze veel sneller hebben ingegrepen.’

‘Dus ja, er zitten weeffouten in de eurozone. Toen we de eurozone opstartten, hadden we dat duidelijk niet begrepen.’

Dacht u de afgelopen jaren dan nooit: misschien houden we er beter mee op?

‘Nee. Om het met een versleten cliché te zeggen: uit een omelet krijg je geen verteerbare eieren meer. Dat verklaart meteen waarom er ook nu geen *Grexít* komt: het gaat gewoon niet. En dus moeten we de weeffouten zien weg te nemen. Een van de cruciale vragen lijkt me: hoe kunnen we het eens raken in Europa over welk sociaal model we willen? Er bestaat op dit continent niet alleen een kloof op sociaaleconomisch vlak. Er bestaat ook een grote kloof in de geesten.’

Ook die kloof wordt, door de crisis, steeds groter.

‘Het noorden loopt steeds verder voorop en zegt: in het zuiden begrijpt niemand er iets van. Terwijl men in het zuiden zegt: in het noorden is iedereen egoïstisch. Als je die vicieuze cirkel niet kan doorbreken, hou je de eurozone niet levensvatbaar. In een muntunie moeten we immers solidariteit opbrengen met elkaar. En de voorwaarde voor die solidariteit is dus dat er een zekere eensgezindheid bestaat over welk sociaal model we willen.’

Dramatische ‘rammeling’

Is dat niet schier onmogelijk?

‘Nee. Cruciaal lijkt mij dat we veel positiever kijken naar onze sociale welvaartsstaten. We beschouwen ze nu te veel als kostenfactoren. Terwijl het belangrijke stabilisatoren zijn in ons socio-economisch weefsel. Ze verzachten de crisis in moeilijke tijden. Sterker nog: als de sociale en onderwijssystemen efficiënt georganiseerd worden, versterken ze zelfs de competitiviteit van een land. Er is geen enkel economisch argument waarom je, wanneer er bezuinigd moet worden, vooral daarin moet snijden.’

‘Kijk gewoon naar de top twintig van de landen bovenaan de *Global Competitiveness Index*. Dat zijn landen die ook veel geld spenderen aan sociale programma’s, zoals de Scandinavische landen. Vaak zijn het ook landen die heel veel investeren in menselijk kapitaal: in kinderopvang, in onderwijs. Ze geven ook veel uit aan sociale dienstverlening, eerder dan aan cashuitkeringen. En ze hebben vermeden dat hun sociale budgetten gedomineerd werden door pensioenuitgaven.’

‘Dat brengt mij op een ander punt. (*nadrukkelijk*) Ik vind óók dat onze welvaartstaten hervormd moeten worden, zeker in het zuiden van Europa. In Griekenland nemen de pensioenuitgaven een enorme hap uit het sociaal budget. Terwijl er niet eens een minimale inkomensbescherming bestaat, een leefloon bestaat daar niet. Ik pleit dus niet voor een status-quo. Alleen heb ik andere doelstellingen dan de trojka.’

De afgelopen jaren moesten de Zuid-Europese landen ingrijpend snijden. Ging dat te ver?

‘Het besparingsbeleid was te simpel. Omdat er geen onderling vertrouwen bestond in Europa, zei men: iedereen “de tering naar de nering”, overal dezelfde regels. Men had beter voor meer gediversifieerde oplossingen gekozen. Tegen Duitsland had men met meer nadruk moeten zeggen: wees expansiever, investeer meer en tolereer een beetje binnenlandse inflatie. Dan hadden andere landen gemakkelijker kunnen hervormen, in verschillende tempo’s.’

‘Er is ook verkeerd gesneden. De achteruitgang van de onderwijsbudgetten in een aantal landen is dramatisch. In Roemenië is het onderwijsbudget gedaald met 18 procent. In Portugal met 17 procent. In Griekenland met 16 procent. In Italië met 11 procent. Als je zo’n *rammeling* in het onderwijs organiseert, kan je de toekomst niet voorbereiden. Dan weet je dat de kloof binnen Europa enkel groter zal worden.’

Dat soort ingrepen kwam er vaak net op vraag van de trojka. Die ging bijzonder ver in haar eisen. Aan de Grieken werd zelfs opgelegd welke bedrijven ze moesten privatiseren. Dan is het toch niet verwonderlijk dat je anti-Europese gevoelens in de hand werkt?

‘Je kan alleen maar hopen dat de Commissie van Jean-Claude Juncker dit inziet. Maar nogmaals: de Grieken hadden sowieso hervormingen nodig. Ik geef geregeld les aan Griekse studenten. Wel, ik ben er nog nooit een tegengekomen die vond dat zijn land goed bestuurd werd. Als zowel de sociaaldemocraten als de traditionele rechterzijde daar helemaal zijn weggeveegd, heeft het daarmee te maken. Men acht hen gewoon niet in staat om een efficiënte welvaartstaat te organiseren. Alleen was het besparingspakket van de trojka veel te drastisch.’

Steun voor Tobback

Heeft de Europese sociaaldemocratie de afgelopen jaren voldoende tegengas gegeven? Nee toch?

‘Nee. We hebben dat te weinig gedaan. Weet u wat een groot en voortdurend terugkerend probleem van Europese sociaaldemocratische partijen is? Dat ze binnenlandse politiek en tactiek te zwaar laten primeren op Europese politiek. Neem bijvoorbeeld de Duitse sociaaldemocraten. Die hebben vanaf 2013 op een indrukwekkende manier hun binnenlandse sociale agenda doorgedrukt in de regering-Merkel. Ze hebben er bijvoorbeeld de invoering van een minimumloon door gekregen. Maar aan de Europese opstelling van hun land hebben ze niets veranderd.’

‘Helaas heb ik dat in het verleden vaak zien gebeuren. Men had, binnen de sociaaldemocratie, veel meer oog moeten hebben voor een gemeenschappelijke Europese opstelling. Dan had men ons niet zo gemakkelijk uit elkaar kunnen spelen.’

Het is niet gemakkelijk om alle sociaaldemocraten op één lijn te krijgen.

‘Nee, want zo’n Europese positie betekent vaak dat je je eigen achterban tegen de haren in moet strijken. In Duitsland zitten ook de kiezers van de SPD niet te wachten op nieuwe afspraken met de Grieken. En als ik in Nederland ga spreken, bots ik daar

heel vaak op linkse mensen die zeggen dat ze het beu zijn, “al dat geld voor Griekenland”. Die realiteit mogen we niet onderschatten. Het vraagt veel leiderschap om tegen dat scepticisme in te gaan.’

‘Gelukkig zie ik dat de sociaaldemocraten in het Europees Parlement de afgelopen jaren proberen om een gemeenschappelijke visie te ontwikkelen. Over Griekenland hebben ze bijvoorbeeld een erg wijze persmededeling uitgestuurd. Daarin benadrukten ze dat we niet naast de humanitaire crisis in dat land kunnen kijken. Het probleem is dat zulke ideeën alleen écht kunnen wegen als ze ook worden overgenomen door de socialistische regeringsleiders in de Europese Raad.’

Quod non.

‘Socialisten zullen hoe dan ook, aangezien ze coalities moeten vormen om te besturen, de dragers zijn van compromissen. Daar kunnen we niet buiten. Daar is ook niets mis mee. Maar het levert moeilijkheden op. Vaak leiden compromissen immers tot politieke mist: ze zorgen ervoor dat men niet meer ziet waarvoor je staat.’

Compromissen zorgen er soms ook voor dat je gewoon fouten maakt. In de jaren negentig is de sociaaldemocratie ver meegegaan in de deregulering van de financiële sector.

‘Niet alleen in Europa. Ik was een grote fan van de binnenlandse politiek van Bill Clinton. Tezelfdertijd was zijn administratie, helaas, totaal blind voor de gevolgen van de deregulering. Maar je kiest toch niet voor een politieke beweging omdat je denkt dat ze nooit fouten heeft gemaakt? Toen ik als jonge gast zag hoe Louis Tobback tekeerging tegen de bewapening met korte-afstandskernraketten, dacht ik: dit is zo belangrijk, die man moet ik steunen. Het volstond om lid te worden van de Vlaamse socialisten. Maar daarom was ik het niet met alles eens.’

Engelse lessen

Hoe kijkt u naar de opkomst van radicaal linkse partijen als Syriza en Podemos?

‘Op basis van wat ik, anekdotisch, van Griekse studenten hoor, ben ik niet verbaasd. Syriza is een gevolg van het Europese beleid én van de totale onbekwaamheid van de traditionele Griekse politiek. Ik hoop dat Tsipras slaagt in de grote kuis die hij heeft aangekondigd. Als hij hervormingen doorvoert, zonder opnieuw geld in de pensioenen te steken, zou dat een goede zaak zijn. Het grote risico van Syriza is de onuitvoerbaarheid van een deel van hun programma. Daardoor dreigen ze de

zoveelste linkse partij te worden die met grote trom iets aankondigt, het vervolgens moet inslikken en dan van het toneel verdwijnt.’

Kan de Noord-Europese sociaaldemocratie iets leren van een partij als Syriza? Moeten jullie minder pragmatisch worden?

‘Nee. Ik geloof echt niet dat wij als socialisten harder moeten gaan roepen. Of dat we *meer smoel* zouden moeten hebben. En ik geloof al zeker niet dat we radicaal links moeten worden. Dat zou het domste zijn dat we kunnen doen.’

‘Als jonge man was ik erg gefascineerd door de geschiedenis van Labour in Groot-Brittannië. Ik las er veel over. En in 1981, tijdens de hoogdagen van Margaret Thatcher, woonde ik een jaar in Engeland. Ik trok toen naar de vergaderingen van Labour. Ik luisterde naar de speeches van Labour-leider Michael Foot. En ik was diep, diep onder de indruk. De linkerszijde van die partij meende toen dat er een radicalere koers gevaren moest worden. Dat charmeerde mij enorm. Omdat Thatcher in Engeland voor zo’n rechts en nationalistisch klimaat zorgde – herinner u de Falklands-oorlog – leek het aan de linkerkant logisch om de omgekeerde beweging te maken.’

‘Maar het was een strategische blunder. Aan het eind van de jaren tachtig was het socialisme in Groot-Brittannië morsdood. En het is nadien nooit meer overeind gekrabbeld. Tony Blair was geen sociaaldemocraat. Het toont hoe groot de gevaren zijn van een radicaal linkse koers. Ik zal ze dus nooit bepleiten. Wij zijn gedoemd om het midden in te vullen.’

Omdat u zelf over Blair begint: bewijst zijn geschiedenis niet net dat ook een middenkoers gevaarlijk kan zijn voor de sociaaldemocratie? Was u ooit trouwens niet gecharmeerd door die Derde Weg?

‘Nee. Ik heb aan het eind van de jaren negentig al een boekje en papers gepubliceerd die ingingen tegen de stellingen van Anthony Giddens, toen de goeroe van de Derde Weg. Ik ben altijd een voorstander geweest van een activerend sociaal beleid, dat wel, maar altijd met de doelstelling om te herverdelen. Ik had enig begrip voor Blair, omdat ik van oordeel was dat zijn strategie tegen de Tories in Groot-Brittannië de enige mogelijke was na wat er in de jaren tachtig was gebeurd. Maar ik heb die strategie, in tegenstelling tot de Blair-mensen zelf, nooit een interessant exportproduct gevonden.’

‘Je moet mij dus niet verkeerd verstaan: als ik vind dat we bruggen moeten bouwen, bedoel ik niet dat wij onze principes moeten achterlaten. Ik pleit er niet voor om

toegevingen te doen als het gaat over de bestrijding van armoede. Ik zeg niet dat wij de elementaire regels op de arbeidsmarkt overboord moeten gooien. Ik bedoel wél dat wij altijd de bekommernissen van een brede groep mensen moeten proberen te vatten.'

Naar Vlaanderen vertaald: de Vlaamse en federale regeringen van Bart De Wever mogen de SP.A niet verleiden tot een linksere koers?

'Exact. Deze regeringen maken heel rechtse keuzes. En in het partijpolitieke debat speelt men voluit in op de rechtse sentimenten. Toch komt het er voor de SP.A nu op aan niet het omgekeerde te doen. We moeten een uitvoerbaar sociaal en ecologisch programma verdedigen, waarmee we een grote groep mensen kunnen overtuigen. Vergeet niet dat er op de links-rechtsas nog altijd veel mensen in het midden zitten.'

Rode graaicultuur

Hoe overtuig je als socialistische partij die middengroepen?

'We hebben natuurlijk leiderschap nodig. Zeker voor een socialistische partij is het cruciaal dat er een grote vertrouwensband bestaat tussen de leiders en de kiezers. De leiders moeten hun achterban kunnen meenemen in moeilijke compromissen. En op dat vlak zien we dat er vandaag in de Europese sociaaldemocratie problemen zijn. Dat vertrouwen ontbreekt.'

Waarom?

'Voor dat vertrouwen is er authenticiteit nodig aan de top. Daar schort er iets. Ik kan veel goeds zeggen over de Duitse sociaaldemocraten, maar ik heb geen begrip voor wat enkele van hun leiders, zoals Gerhard Schröder en Peer Steinbrück, de afgelopen jaren hebben gedaan. Als socialist hoor je buiten of na de politiek geen groot vermogen bij elkaar te graaien.'

U vergeet Tony Blair.

'Stuitend. Ik denk dat zulke verhalen een belangrijke hinderpaal zijn op onze weg naar electoraal succes. Wij socialisten moeten niet de hemel beloven. Maar wij moeten wel authentiek zijn in wat we zeggen én in wat we doen. Als je dan met mensen in eigen rangen zit die een levensstijl ontwikkelen die hoort bij de klasse waar we zoveel kritiek op hebben, krijgen we ons verhaal niet meer verkocht. Daar komen wij niet mee weg.'

Ook de SP.A heeft ze, ex-kopstukken die nu groot geld verdienen.

‘Wat bij ons is gebeurd, kan je niet niet vergelijken met wat er in andere landen is gebeurd. Het belet niet dat we ook moeten opletten. Het is het soort probleem dat je niet kan aanpakken met wetten of besluiten. Het heeft te maken met moraliteit. Je beweging moet er diep van doordrongen zijn dat groot geldgewin niet hoort. Gelukkig valt op de huidige leiding van de SP.A op dat vlak niets aan te merken.’

Het valt mij op dat u er zelf over begon. U schijnt het een cruciale kwestie te vinden.

‘Omdat ik denk dat het ons parten speelt. Wij moeten een moeilijk verhaal vertellen aan de mensen. Wij zeggen dat er langer gewerkt moet worden. Wij zeggen dat we solidair moeten zijn met het zuiden van Europa. Wel, dat krijg je niet verkocht als je niet authentiek bent. En een deel van die authenticiteit ontleen je aan de wijze waarop je zelf in het leven staat. Socialistische leiders zijn gedwongen tot een vorm van soberheid.’

Het volledige rapport van *Friends of Europe* vindt u op www.standaard.be/friendsofeurope (<http://www.standaard.be/friendsofeurope>).

‘Ik geef geregeld les aan Griekse studenten. Wel, ik ben er nog nooit een tegengekomen die vond dat zijn land goed bestuurd werd’

‘De socialistische partijen in Europa hebben de afgelopen jaren te weinig tegengas gegeven. Ze laten binnenlandse tactiek primeren op Europese politiek’